

vanessa pfister-Mesavage

SEFARAD
YAHUDİLERİNDEN
MASALLAR

çeviren: feyza zaim resimleyen: sandra albukrek-sebba

Masal

DESTANLAR VE MASALLAR

2.
BASIM

Bu tanıtım
kopyası
Can Çocuk
okurları için
özel olarak
hazırlanmıştır.

vanessa pfister-mesavage

SEFARAD
YAHUDİLERİNDEN
MASALLAR

bal şeker gelin

çeviren: feyza zaim ■ resimleyen: sandra albukrek-sebban

yağın yönetmeni: samiye öz
yağın koordinatörü: ali ünâl
karak ve iç tasarım: gözde bitir s.
tasarım uygulama ve dizgi: güldal rırtıoğlu
düzeltili: fulya tükel
karak baskı: çetin ofset
iç baskı ve cilt: özal matbaası

1. BASIM: 2010

2. BASIM: MART 2010

ISBN 978-975-07-1128-2

contes judéo-espagnols, vanessa pfister-mesavage

obur rakoviko, o isaac moskona, 1986

bütün bir sene kiraz, o isaac moskona, 1986

o l'école des loisirs, paris, 2007

o can sanat yayınları ltd. şti., 2010

tüm hakları saklıdır. tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

can sanat yayınları yayım, dağıtım, ticaret ve sanayi ltd. şti.

nağriye caddesi no. 2, 34430 galatasaray, istanbul

telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 89 faks: 252 72 33

www.cancocuk.com cancocuk@cancocuk.com

Bu kitabın sahibi:

vanessa pfister-mesavage

1971 yılında, Neuilly-sur-Seine'de, her ikisi de müzisyen olan İsviçreli babadan ve New York'lu anneden dünyaya gelmiştir. Üç farklı kültürden beslenen Pfister-Mesavage, gençliğinin bir bölümünü Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri arasında seyahat ederek geçirmiştir. 1999 yılında, dil öğrenimi için Selanik'te bulunduğu sırada Judeo-Espanyol kültürüyle tanışır ve çalışmalarını bu alanda sürdürme kararını alır. ETHS'den antropoloji doktorası sahibidir. Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sefarad rahudileri arasında kültürel hafızanın aktarımını sağlamak amacıyla çalışmaktadır. kendisi aynı zamanda çevirmendir.

SEFARAD YAHUDİLERİNDEN MASALLAR

içindekiler

giriş, 11

guerko'nun kuşruğu, 15

obur yakoviko, 28

padişah için bir yalan, 37

sabır küpü kadın, 42

padişahın sadakası, 46

eşek kafalı kız, 53

harşırık, 65

süleyman, davud ve mirastan

roksun bırakılan oğlan, 72

bal şeker gelin, 79

bütün bir sene kiraz, 87

sultanın kısmeti, 92

sihirbaz padişah, 104

müzişyen ücreti, 110

terim sözlüğü, 118

paris, istanbul, selanik, seattle ve
başka diyar sefarad rahudilerine.
Aileme, akrabalarım.

teşekkürler

öğreticiliği, yol göstericiliği ve gönül yüceliği için,
INALCO profesörü marie-christine bornes-varol'e tüm
yüreğimle teşekkür ederim.

EHES Yahudi Bilimleri Merkezi Bölüm
Başkanı Maurice Kriegel'e teşekkürlerimle.
ve Bertrand'a da sabrı ve desteği için
teşekkürlerimle.

metinde, sözcüklerden sonra gelen * işareti,
açıklama notlarının yer aldığı 118. sayfadaki
terim sözlüğü'ne başvuru yapmaktadır.

GİRİŞ

“Yahudiler ya Katolik dinine geçmeli ya da İspanya topraklarını terk etmeli.”

Kraliyet kararnamesinde yer alan ve yaklaşık 150 bin Yahudi'yi sürgün yollarına düşüren sözler bunlardır işte. Sefaradlar; Katolik Krallar, Kastilyalı Isabella ve Aragonlu Ferdinand tarafından 1492'de İspanya'dan sürülen Yahudilerin soyundan gelirler. Adımları onları Portekiz'e, Kuzey Afrika'ya, Kuzey Avrupa'ya, İtalya'ya, Avusturya'ya, Mısır'a ve Filistin'e sürükler. Bununla birlikte, en iyi karşılamayı Osmanlı İmparatorluğu'nda görürler. Sürgün edilenlerin büyük bir çoğunluğu bugünkü Yunanistan, Türkiye, Bulgaristan ve Eski Yugoslavya topraklarına da ulaşır.

Osmanlı padişahları onlara ibadet özgürlüğü tanıyorlardı. Yeni göçmenlerin güvenlik ve hareket

özgürlüğü haklarını güvence altına alan bir de yasa çıkardılar. Böylelikle, imparatorluk yönetiminde idari, mali ve siyasi üst düzey görevler üstlenmelerine ve bunların yanı sıra, bilgi ve becerilerini hükümdarların hizmetine sunmalarına izin verildi. Yahudiler aynı zamanda, dış ticaretin tekstil ve özellikle de basımcılık sanayisinin gelişmesinde önemli bir rol oynayacaklardı. En alt tabakadakilerse, gelenekleri gereği zanaatle (dokumacılık, kunduracılık, vb.), esnaflıkla (manavlık, kalaycılık, işportacılık, vb.) geçindiler.

Efsaneye göre, sürülenler İspanya'yı terk ederken, kuşaktan kuşağa aktarılması ve torunların izin çıktığı gün geri dönmelerini sağlaması amacıyla evlerinin anahtarlarını beraberlerinde götürmüşler. Kesin olan bir şey varsa, o da muazzam bir kültürel ve dilsel zenginliği de beraberlerinde taşıdıklarıdır. Nitekim, Osmanlı İmparatorluğu Yahudilerinin dini dili kuşkusuz İbranice'ydi, ama gündelik dilleri Ortaçağ Kastilyancasının bir çeşidiydi. Sefarad Yahudileri, XIX. yüzyılın ortasına kadar sinagogların çevresindeki mahallelerde toplu halde yaşadılar. Hayat tarzları asırlar boyunca pek az değişiklik gösterdi. Dillerinin ve kültürel geleneklerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan, hayatlarının Yahudi takvimindeki bayram ve gündelik yaşam döngüsü içinde örgütlenmiş olmasıydı.

Bununla birlikte, Yahudi cemaatleri, hiçbir zaman

çevredeki diğer cemaatlerden bütün bütün yalıtılmış bir biçimde yaşamadılar. Bir yandan ticaret, alışveriş, öte yandan doğrudan komşuluk ilişkileri başka diller ve kültürlerle (Türk, Bulgar, Yunan...) yakın teması sağlamıştır. Böylelikle, XVII. yüzyıl sonuna doğru, Sefarad Yahudilerinin Kastilyancası, günümüzde Judeo-Espanyol adı altında farklı bir dil olarak kabul edilmesine yetecek kadar gelişmişti.

XIX. yüzyıl sonu, Batılı hayat tarzının benimsenmesine ve geleneksel hayat tarzının düşüşe geçmesine damgasını vurur. Bu dönemde Fransızca, seçkin Sefarad Yahudilerinin ayrıcalıklı dili haline gelir. XX. yüzyıl başında Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması, Avrupa, Güney Amerika ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'ne doğru bir Sefarad Yahudi göçünün başlamasına neden olur. İkinci Dünya Savaşı, büyük bir trajediye yol açar, Sefarad Yahudileri Avrupa'da topluca yok edilir. Soykırımdan kurtulanlar çoğunlukla Amerika Birleşik Devletleri'ne ve İsrail'e göç ederler.

Günümüzde Sefarad Yahudi topluluğunun tüm dünyaya yayılmış yaklaşık 400 bin kişiden oluştuğu varsayılmaktadır.

Bu derlemedeki masallar, ağırlıklı olarak, dilbilimcilerin XX. yüzyılın ilk çeyreğinde topladıklarından ve çağdaş derlemelerden edinilmiştir. Bu derlemenin, Doğu, Yahudi ve Avrupa geleneklerinin kucaklaştığı

kavşakta yer alan, olağanüstü zenginlik ve çeşitlilikteki muhteşem mirasa saygılarımın bir ifadesi olmasını dilerim.

VANESSA PFISTER-MESAVAGE

Daha fazla bilgi için:

Benbassa E. & Rodrigue A., Juifs des Balkans: espaces judéo-ibériques, XVI-XX. Siècle, Paris, La Découverte, 1993

Sephiha, H.V., L'Agonie des Judéo-Espagnols, Paris, Èntente, 1983

guerko'nun kuşruşu

*İşgi gücü olmadığında,
Ev hanımının peşinden koşarmış Guerko.*

Bir süredir Guerko'nun, diğeri adıyla Şeytan'ın, kafası bozukmuş. Endişelenen danışmanları, huzura kabulü dilemişler ve, "Neyin var, ey geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki tüm kötülüklerin efendisi? Yüzün neden asık böyle?" diye sormuşlar kendisine.

Guerko, öyle bir of çekmiş ki bütün dünyayı titretmiş ve fokurdayan ağızından alevler saçarak, huzurunda korkudan titreyen danışmanlarına endişesinin nedenini açıklamış:

"Grr! Çok büyük bir derdim var. İnsanlar doğru yola giriyorlar ve dünya iyiye gidiyor... İşin en kötü tarafı da melekler hiç durmadan dalga geçiyorlar benimle!"

Sadık danışmanları ve cehennem zebanileri düşünmüşler taşınmışlar ve şöyle demişler ona:

“Kısa bir zaman sonra, çok büyük bir zafer kazanacaksın, hepimiz de şahit olacağız buna.”

“Bunu da nereden çıkardınız?” diye tıslamış entrika kokusunu alan Guerko.

“Şöyle izah edeyim,” diye söze başlamış danışmanların en bilgisi. “Dünyada öylesine alçakgönüllü ve iyi bir adam var ki herkes ona Tanrı'nın Lütü, diyor, ama asıl adı Bentov. Sevaba girmediği tek bir gün bile yok. Günahsız. Fakirlere karşı eli açık. Her sabah *tefilin*'lerini* kuşanıp duasını ediyor ve düzenli olarak Yaradan'a şükretmek için sinagoga gidiyor. Kısacası, öykesine kusursuz ki, melekler ona kendi aralarında bir yer ayırdılar bile. Buradaki zamanını doldurduğunda yanlarına gidecek o da.”

Guerko sözlerini kesmiş:

“Şuna bir günah işletebilsem, şanı, kurtulur. Keyfim yerine gelir, meleklerin de çenesini kapatmış olurum!”

“Aklından neler geçiyor?” diye sormuşlar danışmanları.

“Yakında anlarsınız,” diye cevap vermiş Guerko. “İşe koyulmak için sabırsızlanıyorum!”

Lafını bitirir bitirmez de, zevkten titreyen kuyruğunu göstermek için arkasını dönmüş onlara.

Şunu da aklınızda tutun, dünyada bir felaket olduğunda, Guerko işin içine kuyruğunu soktu, demek âdettendir. Bu sözler bütün kötülüklerin zembereğini boşaltan bir anahtar gibidir.

İçleri rahatlayan danışmanlar, efendilerine iyi şanslar dileyip huzurdan çekilmişler.

Guerko'ya gelince; o, meleklerin huzuruna afacan bir şeytancık koşturmuş:

"Efendim, Bentov'u yoldan çıkaracakmış da, onu haber vermem için gönderdi beni."

Melekler gülmekten katılmışlar.

"Bentov'u kollayan bir koruyucu meleği var," cevabını vermişler.

"Hadi canım! Kimmiş ki o?" diye sormuş küçük şeytan.

"Karısı," diye cevap vermiş melekler. "Fitil fitil burnundan getirir," diye eklemişler kahkahalar arasında.

Küçük şeytan, süklüm püklüm cehenneme geri dönmüş ve yaprak gibi titreyerek, meleklerin dediklerini iletme üzere, efendisinin huzuruna çıkmış.

"Git onlara bahse girmek istediğimi söyle. Kabul ederler de ben kazanırsam, Bentov'u yanıma alırsam, cehenneme getiririm. Yok, onlar kazanırlarsa, cehennemin bütün sakinlerini yanıma katıp üç aylığına tatile çıkarırım. Bu süre içinde, dünya barışa ve huzura kavuşur."

Küçük şeytan denildiği gibi yapmış ve kısa bir süre sonra sevinçten zıplayarak geri gelmiş.

"Kabul ettiler!" diye bağırarak.

"Oldu bil bu işi!" diye kükreymiş cehennemlerin efendisi.

Sonra da öyle çingiraklı bir kahkaha patlatmış ki, dünyanın bütün volkanları aynı anda püskürmeye başlamış.

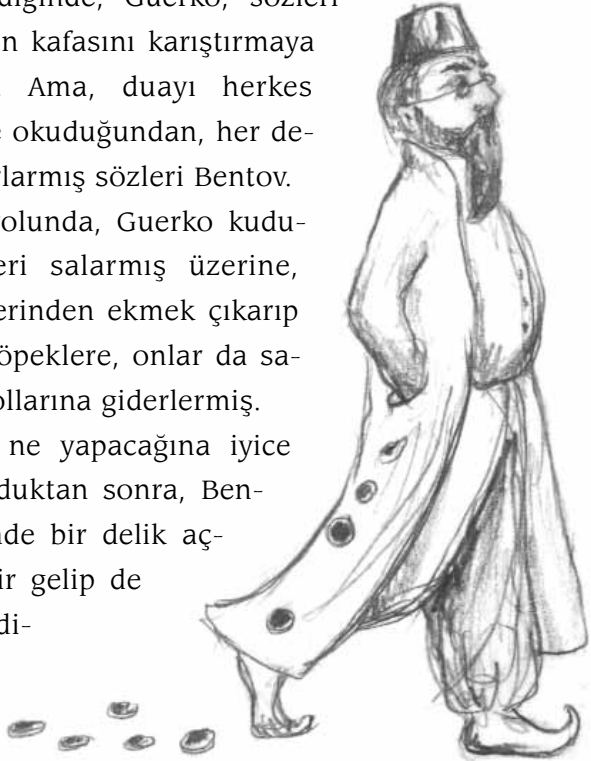
Guerko dediğini yapmak için kolları sıvamış. Öncelikle, Bentov'u huzursuz etmeye koyulmuş. Korkutmak için uykularına girer olmuş. Bentov ise, uykusunun içinde Şema Israel'i* okurmuş hep.

Her sabah, Bentov sinagoga giderken, ayini kaçirtmak için yolunu şaşırtmış Guerko. Boşuna. Şu Bentov'daki talih! Hep de biri çıkıp duaya başka bir sinagoga çağırırmiş onu.

Başka bir kez de, sinagogda sıra tam kutsama duasına geldiğinde, Guerko, sözleri unutmaları için kafasını karıştırmaya koyulmuş. Ama, duayı herkes yüksek sesle okuduğundan, her defasında hatırlarmış sözleri Bentov.

Dönüş yolunda, Guerko kuduruk köpekleri salarmış üzerine, Bentov ceplerinden ekmek çıkarıp dağıtırmış köpeklere, onlar da sakin mesut yollarına giderlermiş.

Guerko, ne yapacağına iyice bir kafa yorduktan sonra, Bentov'un cebinde bir delik açmış. Bir fakir gelip de sadaka istedi-

vanessa pfister-mesavage

SEFARAD YAHUDİLERİNDEN MASALLAR

bir varmış bir yokmuş,
masallar anlatıldıkça çoğalmış...

bu kitapta derlenen masallar, 1492 yılında ispanya'dan sürülen sefarad rahudilerinin kültürüyle yoğrulmuş masallardır. kuzey afrika, kuzey avrupa ve osmanlı imparatorluğu da dahil olmak üzere farklı birçok ülkeye sığınıp hayatlarını oralarda devam ettiren sefaradlar, hem geleneklerini korumayı başarmış hem de birlikte yaşadıkları halklarla bütünleşmişlerdir. fevza zaim çevirisiyle türkçeye kazandırmaktan büyük gurur duyduğumuz bu masalların, gök kubbe altında hoş ve kardeşçe bir seda bırakması dileğiyle.

ISBN 978-975-07-1128-2

9 789750 711282